

قطران تبریزی؛ شاهد زلزله ویرانگر تبریز

یکی از شعرای معروف آذربایجان که در شرق شهرت یافته قطران تبریزی است.

یکی از شعرای معروف آذربایجان که در شرق شهرت یافته قطران تبریزی است. او در سال ۱۰۱۰ میلادی در نزدیکی شهر تبریز در قریه ای به نام شاه آباد دیده به جهان گشود. نام شاعر ابومنصور جبلی آذربایجان است. تحصیلات ابتدایی خود را در شادآباد و بعد در تبریز به اتمام رسانده است.

در آن زمان در تبریز چندین دولت فئودال تشکیل گردیده بود. یکی از این دولت ها که پایتخت آن گنجه بود دولت شدادیان بوده است. در دوره تضعیف قدرت خلافت عربها، گنجه که در شمال منطقه مسلمانان قرار داشت مرکز مدنیت به شمار می رفت. در اینجا دانشگاه ها، مکتب خانه ها، کتابخانه های فردی و اجتماعی و رصدخانه ها، مراکز بهداشتی و سایر مؤسسات چشمگیر و مهمی فعالیت داشتند. مدنیت مسلمانان تا دولتهای همسایه مسیحیت پیش رفته بود.

قطران نیز بعد از پایان تحصیلاتش به گنجه آمد. او در گنجه به دربار شدادیان دعوت شده و در اندک زمانی به موقعیت دست یافت. قطران در سال ۱۰۴۲ در تبریز به زلزله وحشت آوری که نیمی از شهر را با خاک یکسان نموده شاهد بوده است. واضح است که او قبل از وقوع زلزله به تبریز آمده و محققین برگشت مجدد او را به گنجه بعد از زلزله می دانند لیکن این نظریه نیز قابل بررسی و ژرف نگری است.

زیرا قطران در سال 1046 با شاعر و فیلسوف بزرگ ایران ناصر خسرو در تبریز ملاقات نموده و ناصر خسرو ملاقات خود را در تبریز با شاعر خوش نامی چون قطران در سفرنامه خود ذکر کرده است.

قطران مدتی در دربار حکمای نخجوان به سر برده و دوباره به وطن اصلی خود تبریز بازگشته است. قطران این شاعر با استعداد در تبریز و دیگر شهرهای منطقه به اندازه یک فیلسوف و دانشمند موقعیت و شهرت داشته و نظر به نوشته خود شاعر در خراسان و عراق نیز او را می شناختند و با آثار او آشنا بودند و در آن جا طرفداران زیادی داشته است.

قطران مؤلف قوسنامه، قوشنامه، وامق و عذرا و بسیاری قصاید و دیوان حجیم بوده و تمامی این آثار نفیس را از خود به یادگار گذاشته است.

قطران در شعر و شاعری به شانس و موقعیت بزرگی دست یافت. آثار عمده او قصایدی است که در مدح حکمای مختلف زمان خود سروده است. این آثار به گفته محققین برای روشن نمودن تاریخ وقوع حوادث حکمای عصر او و سایر معلومات مربوط به منطقه دارای اهمیت زیادی است. او به خاطر اشعاری که منحصر در باره زلزله تبریز نوشته شهرت بیشتری کسب نمود. توضیح اینکه بعد از گذشت قرنها باز هم نمی توان آن اشعار را بدون هیجان قرائت کرد.

نظر به نوشته محققین آذربایجان در قرون وسطی قطران تبریزی کسی بود که اولین بار لغاتی برای لهجه زبان فارسی خلق نمود. از قطران تبریزی مثل سایر خلاقین شعر و لغت آذربایجان آثار نفیسی به یادگار مانده است. قطران در سال ۱۰۸۰ میلادی در تبریز بدرد حیات گفت و در مقبره الشعرا در محله معروف سرخاب به خاک سپرده شده است.

نصر